

HUOMAUTUKSIA

¹ *VSDTP:n Yleisvenäläinen (Joulukuun) konferenssi* (VSDTP:n Viides konferenssi) pidettiin Pariisissa joulukuun 21—27 p:nä 1908 (tammikuun 3—9 p:nä 1909). Siinä oli läsnä 16 päätösvaltaista edustajaa: 5 bolshevikkia, 3 menshevikkia, 5 puolalaista sosialidemokraattia ja 3 bundilaista. VSDTP:n Keskuskomitean edustajana oli Lenin. Lenin piti konferenssissa selostuksen „Nykyisestä ajankohdasta ja puolueen tehtävistä” sekä puhui sosialidemokraattisesta duumaryhmästä, organisaatio- ja muista kysymyksistä. Bolshevikit kävivät konferenssissa taistelua kahta puolueessa ollutta opportunistin lajia vastaan: likvidaattoreita ja otzovisteja vastaan. Leninin ehdotuksesta konferenssi tuomitsi likvidaattoruuden ja kutsui kaikkia puoluejärjestöjä päättäväiseen taisteluun puolueen likvidoimisryityksiä vastaan.

Konferenssin päätösten arviointia ks. Leninin kirjoituksista „Tielle” ja „Likvidaattoruuden likvidointi” (Teokset, 15. osa, ss. 339—350; 449—457).— 1.

² *„Golos Sotsial-Demokrata”* („Sosialidemokraatin Ääni”)— likvidaattori-menshevikkien ulkomainen äänenkannattaja; ilmestyi Genevessä ja myöhemmin Pariisissa helmikuusta 1908 joulukuuhun 1911.— 1.

³ *„Dnevnik Sotsial-Demokrata”* („Sosialidemokraatin Päiväkirja”)— epäsäännöllisesti ilmestynyt lehti, jota G. V. Plehanov julkaisi; ilmestyi Genevessä pitkin väliajoin maaliskuusta 1905 huhtikuuhun 1912; ilmestyi 16 numeroa. „Dnevnikii” alettiin julkaista uudelleen vuonna 1916 Pietarissa; ilmestyi yksi numero.— 1.

⁴ *„Proletari”* („Proletaari”)— illegaalinen sanomalehti, jonka bolshevikit perustivat puolueen IV (Yhdistävän) edustajakokouksen jälkeen. Ilmestyi elokuun 21 (syyskuun 3) päivästä 1906 marraskuun 28 (joulukuun 11) päivään 1909 Leninin toimittamana. „Proletari” kantoi Moskovan ja Pietarin komiteain äänenkannattajan nimeä ja jonkin aikaa myös Moskovan piirikunnan, Permin, Kurskin ja Kasanin komiteain äänenkannattajan nimeä. Tosiasiallisesti „Proletari” oli bolshevikkien Pää-äänenkannattaja. Lehteä ilmestyi 50 numeroa; ensimmäiset 20 numeroa julkaistiin Suomessa (Viipuri). Helmikuun

13 (26) päivästä joulukuun 1 (14) päivään 1908 „Proletari” ilmestyi Genevessä, tammikuun 8 (21) päivästä marraskuun 28 (joulukuun 11) päivään 1909 Pariisissa. Lehdessä julkaistiin toista sataa Leninin artikkeleita ja pienempää kirjoitusta. Stolypinilaisen taantumuksen vuosina „Proletarilla” oli erittäin suuri merkitys bolshevikkijärjestöjen säilyttämisessä ja lujittamisessa.— 1.

⁵ „Pravda” („Totuus”) (wieniläinen)—menshevistinen sanomalehti, Trotskin puolueyhmän äänenkannattaja; ilmestyi vuosina 1908—1912 Wienissä (Itävalta). „Puolueyhmiem ulkopuolella olemisen” naamia käyttäen lehti asettui kaikissa peruskysymyksissä likvidaattorien kannalle sekä kannatti myös otzovisteja ja ultimatisteja. Vuonna 1912 Trotski ja hänen „Pravdansa” olivat puoluevastaisen Elokuun blokin järjestäjiä.— 2.

⁶ S. — Silvestr Dzhibladze — gruusialainen likvidaattori-menshevikki.— 3.

⁷ G. V. Plehanov kuului menshevikkien äänenkannattajan, „Golos Sotsial-Demokrata” lehden toimitukseen. „Golosin” kehittyminen likvidaattoruuden suuntaan synnytti Plehanovin ja toimituksen välisiä erimielisyyksiä. Joulukuussa 1908 Plehanov itse asiassa lopetti osallistumisensa „Golosin” työhön ilmoittaen ensin eroavansa likvidaattorien julkaiseman viisiosaisen teoksen „Yhteiskunnallinen liike Venäjällä” toimituksesta ja sitten myöskin „Golosin” toimituksesta. Virallisesti Plehanov erosi likvidaattorien „Golos Sotsial-Demokrat” toimituksesta toukokuun 13 (26) pnä 1909.— 4.

⁸ VSDTP:n Moskovan piirikuntakomitean Toimeenpanevan komission avoin kirje (päivätyy elokuun 17 (30) pnä 1909) oli kirjoitettu sen johdosta, että oli tullut esiin Caprin koulun puoluevastaisuus ja ryhmäkuntalainen luonne. Toimeenpaneva komissio muistutti „Kirjeessä”, että opiskelijat olivat sitoutuneet pitämään kiinteää yhteyttä Moskovan piirikuntakomiteaan, ja vaati täydellistä selostusta koulun työstä. „Kirje” julkaistiin „Proletarin” 47.—48. numerossa syyskuun 5 (18) pnä 1909 ja oheellisena Leninin huomautus „Toimitukselta”.

Caprin koulu — bolshevisminvastaista taistelua varten yhteen liittyneiden otzovistien, ultimatistien ja jumalanrakentajien ryhmäkeskus; sen perustivat vuonna 1909 A. Bogdanov (Maksimov), Aleksinski ja Lunatsharski Caprin saarelle (Italia) M. Gorkin ottaessa siihen osaa. Verhoutumalla puoluekantasuuden lipun taakse bogdanovilaiset saivat aikaan sen, että eräät paikalliset sosialidemokraattiset järjestöt lähettivät kouluun 13 opiskelijaa. Koulu toimi nelisen kuukautta (elo—joulukuun ajan). Marraskuussa opiskelijain keskuudessa tapahtui kahtiajako: osa heistä työmies N. J. Vilonovin johdolla sanoutui jyrkästi irti bogdanovilaisista. Leninin kannalla olevat opiskelijat lähettivät „Proletari” lehden toimitukseen protestin luennoitsijan puoluevastaisen menettelyn johdosta, josta syystä heidät erotettiin koulusta. Marraskuun lopussa (joulukuun alussa) 1909 V. I. Leninin kutsua seuraten he saapuivat Pariisiin ja saivat kuulla sarjan luentoja, muun muassa Leninin luennot: „Nykyinen ajankohta ja meidän tehtävämme” sekä „Stoly-

pinin agraaripolitiikka". Caprille jäänyt opiskelijain ryhmä muodosti yhdessä luennoitsijain kanssa vuoden 1909 joulukuussa puoluevastaisen „Vperjod” ryhmän.

„Proletarin” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokous tuomitsi Caprin koulun pitäen sitä „bolshevikeista erkaantuneen puolueyhmän uutena keskuksena”.— 9.

⁹ Syyskuun 21 (lokakuun 4) päiväksi 1909 Pietarissa oli määrätty täydennysvaalit edustajan valitsemiseksi III Valtakunnanduumaan Duumasta erotetun Pietarin edustajan kadetti A. M. Koljubakinin tilalle.— 10.

¹⁰ „Retsh” („Puhe”)— päivälehti, kadettipuolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1906 helmikuusta lähtien; lakkautettiin Pietarin Neuvoston Sotilaallisen vallankumouskomitean toimesta lokakuun 26 (marraskuun 8) päivänä 1917.— 12.

¹¹ „Vehi” („Tienviitat”)— kadettien kirjoituskokoelma; ilmestyi Moskovassa keväällä 1909 ja sisälsi N. Berdjajevin, S. Bulgakovin, P. Struven, M. Herschensonin ja muiden vastavallankumouksellisen liberaalisen porvariston edustajain kirjoituksia. Venäjän intelligenssiä koskeissa kirjoituksissaan „vehiläiset” yrittivät mustata Venäjän kansan parhaimpien edustajain, muun muassa Belinskin ja Tshernyshevskin vallankumouksellis-demokraattisia perinteitä; he herjasivat vuoden 1905 vallankumousliikettä ja kiittelivät tsarihallitusta siitä, että tämä „pistimillään ja vankiloillaan” pelasti porvariston „kansan raivolta”. Kokoelma kehotti intelligenssiä palvelemaan itsevaltiutta. Lenin vertasi „Vehin” ohjelmaa niin filosofian kuin publisistiikankin alalla mustasotniaalaisen „Moskovskije Vedomosti” lehden ohjelmaan nimittäen kokoelmaa „liberaalisen luopuruuden tietosanakirjaksi”, „demokratian niskaan kaadetuksi läpeensä taantumukselliseksi likavesiryöpyksi” (ks. tätä osaa, ss. 114—122).— 13.

¹² Sanonta „hänen majesteettinsa oppositio” kuuluu kadettipuolueen johtajalle P. Miljukoville. Lounaalla Lontoon lordi-määrin luona kesäkuun 19 (heinäkuun 2) pnä 1909 pitämässään puheessa Miljukov sanoi: „Niin kauan kuin Venäjällä on olemassa lakiasäättävä kamari, joka valvoo budjettia, venäläinen oppositio pysyy hänen majesteettinsa oppositiona eikä oppositiona hänen majesteettiaan vastaan”. („Retsh” № 167, kesäkuun 21 (heinäkuun 4) pnä 1909).— 13.

¹³ „Proletarin” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokous pidettiin Pariisissa kesäkuun 8—17 (21—30) pnä 1909. Siihen ottivat osaa Bolshevistisen Keskuksen 9 jäsentä (Keskuksen oli valinnut VSDTP:n V (Lontoon) edustajakokouksen bolshevikkiryhmä v. 1907), joiden johdossa oli Lenin, sekä Pietarin, Moskovan alueen ja Uralin järjestöjen edustajat. Neuvottelukokous oli kutsuttu koolle käsittelemään otzovistien ja ultimativtien puoluevastaista asennetta; se pidettiin Leninin johdolla. Lenin puhui päiväjärjestyksen kaikista peruskysymyksistä. Otzovismia ja ultimatismia puolustelivat neuvottelukokouksessa A. Bogdanov (Maksimov) ja V. Schanzer

(Marat). Kamenev, Zinovjev, Rykov ja Tomski harjoittivat kaksi-naamaisuutta. Neuvottelukokous tuomitsi otzovismin ja ultimatismin „vasemmistolikvidaattoruutena”. Se tuomitsi niin ikään jumalanrakentamisen ja päätti käydä päättävistä taistelua sitä vastaan paljastaen sen marxilaisvastaisen luonteen. Otzovismin ja ultimatismin innoittaja Bogdanov erotettiin bolshevikkien riveistä.— 16.

- ¹⁴ *Poikkeuslaki sosialisteja vastaan* saatettiin voimaan Saksassa vuonna 1878. Tällä lailla kiellettiin kaikki sosialidemokraattiset järjestöt ja työväen joukkojärjestöt, lakkautettiin työväenlehdistö, kiellettiin sosialistinen kirjallisuus. Työväen joukkoliikkeen painostuksesta laki kumottiin vuonna 1890.— 17.
- ¹⁵ *Vuoden 1907 heinäkuun konferenssi*— VSDTP:n Kolmas („Toinen yleisvenäläinen”) konferenssi; oli koolla heinäkuun 21—23 (elokuun 3—5) pñä 1907 Suomessa (Kotkassa). Konferenssissa oli läsnä 26 edustajaa: 9 bolshevikkia, 5 menshevikkia, 5 puolalaista ja 2 latvialaista sosialidemokraattia sekä 5 bundilaista. Konferenssi kutsuttiin koolle määrittelemään sosialidemokratian taktiikkaa kesäkuun 3 päivän valtiokaappauksen ja III Valtakunnanduuman koollekutsumisen yhteydessä. Lenin esiintyi konferenssissa Duuman boikotointia vastaan. Boikotoinnin kannattajain puolesta oli alustajana A. Bogdanov (Maksimov). Äänten enemmistöllä konferenssi hyväksyi Leninin esittämän päätöslauseلمان.— 25.
- ¹⁶ *Vsev.* (Vsevolod)— otzovisti V. P. Denisovin salanimi.— 27.
- ¹⁷ *Stan.* (Stanislav)— otzovisti A. V. Sokolov (Voiski), eräs Caprin saarelle ja Bolognaan järjestettyjen puoluevastaisten puoluekoulujen perustajista.— 27.
- ¹⁸ *„Rabotsheje Znamja”* („Työväen Lippu”)— bolshevikkien illegaalinen sanomalehti, VSDTP:n Keskisen teollisuusalueen Aluebyroon, Moskovan komitean ja Moskovan piirikuntakomitean äänenkannattaja; ilmestyi Moskovassa vuoden 1908 maaliskuusta joulukuuhun saakka; ilmestyi 7 numeroa. Lehden 5. numerosta alkaen sen palstoilla järjestettiin väittely kysymyksestä Duumaan ja sosialidemokraattiseen dumaryhmään suhtautumisesta. Tässä numerossa julkaistiin otzovistin artikkeli „Työläisen kirje. (Puoluetoiminnan suunnitelmasta nykyisen ajankohdan arvioinnin yhteydessä)”. Artikkelin toimittaja oli moskovaalaisten otzovistien johtaja St. Volski (A. V. Sokolov), silloinen Keskisen teollisuusalueen Aluebyroon jäsen. Keski-Venäjäin puoluejärjestöt esittivät jyrkkiä vastalauseita artikkelin johdosta, ja „Proletari” lehdessä julkaistiin siihen vastaus. V. I. Lenin arvosteli artikkelia kirjoituksessaan „Kahden kirjeen johdosta” (Teokset, 15. osa, ss. 279—296).— 29.
- ¹⁹ *Ensimmäinen Yleisvenäläinen tehdaslääkärien ja tehdasteollisuuden edustajien kokous* pidettiin huhtikuun 1—6 (14—19) pñä 1909 Moskovassa. Edustajakokouksen osanottajain joukossa oli 52 työläistä, jotka olivat enimmäkseen suurten teollisuuskeskusten ammattiliiton valitsemia. Työläisedustajien puheilla (heidän joukossaan oli enemmistö bolshevikkeja) oli suuri poliittinen merkitys ja ne herät-

tivät vastakaikua kautta maan. Erittäin vilkasta keskustelua aiheutti edustajakokouksessa kaksi kysymystä: terveystalojen valvonnan järjestämisestä (hyväksyttiin bolshevikkien ehdottama päätöslauselma) ja tehdastarkastuksen valitsemisesta työläisten toimesta.

Edustajakokous ei vienyt työtään päätökseen: poliisi hajotti sen.— 30.

²⁰ Lenin tarkoittaa XVIII vuosisadan lopussa ja XIX vuosisadan alussa elänyttä ranskalaista diplomaattia Ch. Talleyrandia.— 31.

²¹ *Marat* — V. L. Schanzer, „Proletari” lehden laajennetun toimituskunnan jäsen, ultimatisti, myöhemmin eräs puoluevastaiseen „Vperjod” ryhmään osallistujista.— 32.

²² „Jer” — A. V. Sokolov (Volski).— 35.

²³ „Vperjod” („Eteenpäin”) — Leninin johtama bolshevistinen työväen joukkolehti; sitä julkaisi illegaalisesti Viipurissa „Proletari” lehden toimituskunta syyskuun 10 (23) päivästä 1906 tammikuun 19 (helmikuun 1) päivään 1908; ilmestyi 20 numeroa. Toisesta numerosta alkaen lehti ilmestyi VSDTP:n paikalliskomiteain äänenkannattajana; № 2 — Moskovan ja Pietarin komiteain sekä Moskovan piirikuntakomitean äänenkannattajana, №№ 3—7 Moskovan, Pietarin, Moskovan piirikunnan, Permin ja Kurskin komiteain äänenkannattajana; №№ 8—19 edellisten lisäksi myös Kasanin komitean äänenkannattajana; „Vperjod” lehden viimeisessä, 20. numerossa mainittiin Permin ja Kasanin komiteain asemesta Uralin aluekomi-
tea.— 44.

²⁴ Leninin teosta „Otzvoistis-ultimatistiset rikkurit” ei ole löydetty.— 57.

²⁵ Artikkelin „Pietarin vaalit” koskee III Valtakunnanduuman täydennysvaalien yhteenvetoja; vaalit toimitettiin syyskuussa 1909; julkaistu ilman allekirjoitusta „Proletari” lehden 49. numerossa loka-kuun 3 (16) p:nä 1909.

Leninin kirjoittama huomautus on suunnattu N. Jordanskin opportunistista kirjoitusta „Umpikujassa” vastaan, joka julkaistiin „Novyi Den” lehden 6. numerossa.— 65.

²⁶ „Novyi Den” („Uusi Päivä”) — legaalinen sosialidemokraattinen viikkolehti; julkaistiin Pietarissa heinäkuun 20 (elokuun 2) päivästä joulukuun 13 (26) päivään 1909; ilmestyi 15 numeroa. Poliisi lakkautti lehden. Lenin painatti „Novyi Den” lehdessä kaksi artikkelia: „Vieläkin puoluekantaisuudesta ja puolueettomuudesta” ja „Vehistä” (ks. tätä osaa, ss. 50—52 ja 114—122).— 65.

²⁷ Kysymys on F. Engelsin „Johdannosta” K. Marxin teokseen „Luokkataistelu Ranskassa vuodesta 1848 vuoteen 1850”. Saattaessaan tämän „Johdannon” julkisuuteen vuonna 1895 saksalaiset sosialidemokraatit vääristelivät sitä, ja sittemmin he tulkittivat sen kieltäytymiseksi aseellisesta kapinasta ja barrikaditaistelusta.

„Johdannon” täydellinen teksti Engelsing käsikirjoituksen mukaan on julkaistu ensi kerran vasta Neuvostoliitossa (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, ss. 91—110; Leninin siteeraamaa kohtaa ks. s. 108).—65.

²⁸ „Päätöslauselmaehdotuksen puolueen ja sen yhtenäisyyden lujittamisesta” Lenin esitti Pää-äänenkannattaja „Sotsial-Demokratin” toimituskunnan istunnossa lokakuun 21 (marraskuun 3) pnä 1909. Tässä istunnossa Lenin ehdotti julkaistavaksi toimituskirjoituksena artikkelin „Puolueemme ja sen yhtenäisyyden lujittamisen menetelmästä” (toistaiseksi ei ole löydetty). Tässä artikkelissa Lenin vaati päättävää taistelua likvidaattoruutta vastaan ja puolusti sitä, että on välttämättä säilytettävä bolshevistisen järjestön itsenäisyys ja lujitettava sitä. Toimituksen enemmistö, jonka muodostivat Trotskin salaiset asiamiehet (Zinovjev, Kamenev ja Varski) sekä menshevikki Martov, ei suostunut ottamaan Leninin artikkelia toimituskirjoitukseksi, vaan kehotti julkaisemaan sen väittelykirjoituksena, jossa olisi tekijän allekirjoitus. Silloin Lenin asetti toimituksen pohdittavaksi yleisen kysymyksen puolueen ja sen yhtenäisyyden lujittamisesta ja esitti päätöslauselmaehdotuksen tästä kysymyksestä. Toimituksen sovittelija- ja likvidaattorien enemmistö hylkäsi Leninin esittämän päätöslauselmaehdotuksen samoin kuin se oli hyljännyt Leninin artikkelinkin.—66.

²⁹ VSDTP:n Pää-äänenkannattaja — „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”)—illegaalinen sanomalehti; julkaistiin helmikuusta 1908 tammikuuhun 1917; ilmestyi 58 numeroa. Ensimmäinen numero ilmestyi Venäjällä, sitten lehden julkaiseminen siirrettiin ulkomaille, ensin Pariisiin, sitten Geneveen. VSDTP:n Keskuskomitean päätöksen mukaisesti Pää-äänenkannattajan toimitus oli muodostettu bolshevikkien, menshevikkien ja Puolan sosialidemokraattien edustajista. „Sotsial-Demokrat” lehdessä julkaistiin yli 80 Leninin artikkelia ja pienempää kirjoitusta. Lehden toimituksen sisällä Lenin kävi taistelua johdonmukaisen bolshevistisen linjan puolesta. Osa toimituksesta (Kamenev ja Zinovjev) suhtautui likvidaattoreihin sovittelevasti ja yritti ajaa karille leniniläisen linjan toteuttamisen. Toimituksen menshevikkijäsenet Martov ja Dan sabotivat Pää-äänenkannattajan toimituksen työtä ja samaan aikaan puolustivat avoimesti likvidaattoruutta „Golos Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Ääni”) lehdessä. Leninin leppymätön taistelu likvidaattoreita vastaan johti siihen, että Martov ja Dan erosivat kesäkuussa 1911 „Sotsial-Demokratin” toimituksesta. Joulukuusta 1911 lähtien „Sotsial-Demokrat” lehteä toimitti V. I. Lenin.—66.

³⁰ Kansainvälinen sosialistinen toimisto (KST)—II Internationalen toimeenpaneva elin; perustettiin vuonna 1900 pidetyn Pariisin kongressin päätöksellä. Lenin, joka kuului Kansainväliseen sosialistiseen toimistoon VSDTP:n virallisena edustajana, piti puheen sen yhdennessä istuntokauden aikana marraskuun 7. pnä (uutta lukua) 1909. Kansainvälisen sosialistisen toimiston istunnosta ks. Leninin artikkelia „Kansainvälisen sosialistisen toimiston yhdennessä istuntokausi”, tämä osa, ss. 131—135.—67.

- ³¹ *Bobrikovilaiset* — Suomessa vuosina 1898—1904 tsaarin kenraalikuvernööri N. I. Bobrikovin harjoittaman poliisi- ja santarmikomennon kannattajat.— 68.
- ³² „*Kirjeen Caprin koulun oppilaille*” Lenin kirjoitti lokakuussa 1909 vastaukseksi koulun bogdanovilaisesta ryhmästä irtisanoutuneiden työläisoppilaiden kahteen kirjeeseen. Leninin kannalla olleiden oppilaiden kirjeet julkaistiin yhdessä Leninin kirjoituksen „Häpeällinen romahdus” kanssa (ks. tätä osaa, ss. 75—77) erillisenä vedoksena „Proletari” lehden 50. numerosta, marraskuun 28 (joulukuun 11) pnä 1909.— 72.
- ³³ *Brentanolainen, sombartilainen ja struvelainen „marxilaisuus”* — porvarillis-reformistinen „oppi”, joka „tunnustaa „kapitalismin koulun”, mutta hylkää vallankumouksellisen luokkataistelun koulun” (Lenin). Marxilaisuuden porvarillisen vääristelyn tämän lajin edustajia olivat:
 Lujo Brentano — saksalainen porvarillinen taloustieteilijä, niin sanotun „valtiotaloisuuden” kannattaja; yritti todistaa, että yhteiskunnallisen tasa-arvoisuuden toteuttaminen on mahdollista kapitalismin puitteissa reformien tietä ja sovittamalla yhteen kapitalistien ja työläisten edut;
 Werner Sombart — saksalainen porvarillinen taloustieteilijä, marxilaisuuden väärentäjä; puolustellen kapitalismia hän kuvaili sitä sopusointuisen suunnitelmalliseksi järjestelmäksi.
 Marxilaisten sanontojen taakse kätkeytyneet Brentano, Sombart ja heidän seuraajansa olivat todellisuudessa kapitalismin puolustajia, he yrittivät alistaa työväenliikkeen porvariston eduille. Marxilaisuuden viholliset ovat käyttäneet ja käyttävät laajalti Brentanon ja Sombartin „teorioita”.
 P. B. Struve — venäläinen porvarillinen liberaali, 1890-luvulla legaalinen marxilainen, myöhemmin eräs kadettipuolueen johtajista, Lokakuun Suuren vallankumouksen jälkeen valkoemigrantti, kiivas Neuvostovallan vihollinen.— 81.
- ³⁴ Lenin siteeraa likvidaattori-menshevikki Danin sanoja; VSDTP:n Viidennessä („Vuoden 1908 Yleisvenäläisessä”) konferenssissa käsiteltäessä kysymystä „Nykyisestä ajankohdasta ja puolueen tehtävistä” Dan sanoi, että bolshevikit „kehottavat tunkeutumaan sinne, missä heidät on kerran jo lyöty”.— 82.
- ³⁵ Lainaus on tehty venäläisen narodnikin P. N. Tkatchovin kirjasesta „Vallankumouksellisen propagandan tehtävät Venäjällä”, huhtikuun 1874, s. 16.— 83.
- ³⁶ *Vuoden 1906 marraskuun 9 päivän laki* — Stolypinin maalaki talonpoikien eroamisesta kyläyhteisöistä lohkotiloille. Stolypinin maareformin luonnehtimista ja arviointia ks. Leninin teoksesta „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä valtakunnankokouksessa vuosina 1905—1907” (Teokset, 13. osa, ss. 205—413).— 84.

- ³⁷ *G—g* (Georg) — likvidaattori-menshevikki V. O. Levitski (V. O. Zederbaum).— 90.
- ³⁸ „*Vorwärts*” („Eteenpäin”) — sanomalehti, Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja, alkoi ilmestyä vuonna 1876 W. Liebknechtin ynnä muiden toimittamana. F. Engels kävi lehden palstoilla taistelua kaikkinaisia opportunistien ilmauksia vastaan. 90-luvun toiselta puoliskolta lähtien, F. Engelsin kuoleman jälkeen, „*Vorwärtsissa*” julkaistiin säännöllisesti Saksan sosialidemokratiassa ja II Internationalessa vallassa olleiden opportunistien kirjoituksia.— 90.
- ³⁹ „*P.*”— plehanovilainen menshevikki F. I. Zederbaum (P. N. Dnevniiski).— 91.
- ⁴⁰ Kirjoitukseen „*Golos Sotsial-Demokrata*” ja Tsherevanin” Lenin käytti huomautuksiaan, joita hän oli tehnyt Tsherevaninin kirjaan „*Nykytilanne ja mahdollinen tulevaisuus*” ja varsinkin tämän kirjan loppuun, sen kanteen tekemäänsä „*tärkeimpien merkintöjen yhteen- vetoa*”.— 94.
- ⁴¹ Tämä asiakirja on alkuosa artikkelista, jonka Lenin kirjoitti vuoden 1909 marraskuun lopussa (joulukuun alussa) Pariisissa. Artikkelin loppuosa ei ole säilynyt. Artikkelin oli tarkoitettu „*Proletarin*” 50. numeroon, mutta siinä sitä ei julkaistu.— 98.
- ⁴² „*Vanhan iskralaisen ja vanhan bolshevikin*” kirje, jota Lenin siteeraa, julkaistiin allekirjoituksin „Tr.” „*Proletari*” lehden 50. numerossa marraskuun 28 (joulukuun 11) pnä 1909 („*Kirjeitä Pietarista. III kirje*”).— 100.
- ⁴³ Kysymys on A. S. Martynovin hyökkäilyistä likvidaattorien äänenkannattajassa „*Golos Sotsial-Demokratassa*” V. I. Leninin (V. Iljinin) kirja „*Kapitalismin kehitys Venäjällä*” vastaan.— 109.
- ⁴⁴ Lenin tarkoittaa III Valtakunnanduuman istunnossa marraskuun 20 (joulukuun 3) pnä 1909 henkilöllisyyden koskemattomuutta koskevaa lakiesitystä pohdittaessa sattunutta välikohtausta. Duuman vasemmistoedustajien sanojen mukaan tuo lakiesitys oli „*kaikkien Venäjällä olleiden ja olevien mielivallanmuotojen laillistamista*”. Aito mustasotnialainen puhe, jonka Markov (toinen) piti marraskuun 20 (joulukuun 3) pnä lakiesityksen puolesta, herätti suuttumusta jopa kadeteissakin, ja vastalauseen merkiksi he poistuivat Duuman istuntosalista. Lakiesityksen pohdinta istunnossa marraskuun 20 (joulukuun 3) pnä paljasti erikoisen selvästi III Duuman mustasotnialaisen luonteen.— 112.
- ⁴⁵ Ennen tämän kirjoituksen ilmestymistä Lenin piti Liegessä loka-kuun 16 (29) pnä 1909 julkisen esitelmän „*Vastavallankumouksellisen porvariston ideologia*”. Samasta aiheesta Lenin piti marraskuun 13 (26) pnä 1909 Pariisissa esitelmän „*Vastavallankumouksellisen liberalismien ideologia („Vehin” menestys ja sen yhteiskunnallinen merkitys)*”. Pariisissa pidetyn esitelmän jäsenyys on tilaisuutta koskevassa mainoksessa, jota säilytetään NKP:n KK:n

Marxismien-leninismien instituutin arkistossa. Se on jaettu seuraaviin osastoihin: „I. Mitä filosofiaa vastaan „Vehi” sotii ja kadetti Karaulovin duumapuheet. II. „Vehin” tuhoamat Belinski ja Tshernyshevski. III. Minkä vuoksi liberaalit vihaavat Venäjän „intelligentti”-vallankumousta ja sen ranskalaista „riittävän pitkäaikaista” mallia? IV. „Vehi” ja „vasemmistolaiset” Venäjällä. Kadetit ja lokakuulaiset. Venäjän porvariston „pyhä asia”. V. Mitä Venäjän demokraattinen vallankumous on hyötynyt menettäessään liberaalisporvarilliset „liittolaisensa”? VI. „Vehi” ja Miljukovin puheet vaalikokouksissa Pietarissa. Miten Miljukov arvosteli näissä kokouksissa iliegaalista vallankumouksellista sanomalehteä”.— 114.

- ⁴⁶ „*Moskovskije Vedomosti*” („Moskovan Sanomat”) — päivälehti; sitä alettiin julkaista vuonna 1756; XIX vuosisadan 60-luvulta lähtien se edusti tilanherrojen ja papiston taantumuksellisimpien monarkististen kerrosten katsantokantoja; vuodesta 1905 lähtien — eräs mustasotnialaisten päälehtiä; lakkautettiin kohta vuoden 1917 Loka-kuun vallankumouksen jälkeen.— 116.
- ⁴⁷ „*Nelikanta*” — lyhennetty nimitys demokraattisesta vaalijärjestelmästä, johon kuuluu neljä vaatimusta: yleinen, yhtäläinen ja välitön äänioikeus ja salainen äänestys.— 119.
- ⁴⁸ „*Novoje Vremja*” („Uusi Aika”) — päivälehti; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 vuoden 1917 lokakuuhun saakka. Alussa se oli maltillis-liberaalinen, mutta vuodesta 1876 se muuttui taantumuksellisten aatellis- ja virkamiesbyrokratiapiirien äänenkannattajaksi. Lehti ei taistellut ainoastaan vallankumouksellista, vaan myös liberaalisporvarillista liikettä vastaan; vuodesta 1905 alkaen siitä tuli eräs mustasotnialaisten äänenkannattaja. Lenin nimitti „*Novoje Vremjaa*” lahjottavissa olevien lehtien esikuvaksi.— 120.
- ⁴⁹ Sanojen „Rikastukaa, herrat, niin teistä tulee valitsijoita” katsotaan kuuluvan Guizot’lle, Ranskassa heinäkuun monarkian vuosina (1830—1848) olleen hallituksen päämiehelle.— 120.
- ⁵⁰ Kysymys on VSDTP:n Viidennen (Lontoon) edustajakokouksen päätöslauselmasta „Epäproletaarisiin puolueisiin suhtautumisesta” (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1953, ss. 164—165).— 123.
- ⁵¹ „*Moskovski Jezhenedelnik*” („Moskovan Viikkolehti”) — aikakauslehti, porvariston ja tilanomistajain vastavallankumouksellisen „Rauhallisen uudistuksen puolueen” äänenkannattaja; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1906 vuoteen 1910.— 127.
- ⁵² „*Vperjod*” ryhmä („Eteenpäin”) — otzovistien, ultimatistien, jumalanrakentajien ja empiriomonistien (Machin ja Avenariuksen taantumuksellisen, idealistisen filosofian kannattajain) puoluevastainen ryhmä; järjestettiin joulukuussa 1909 A. Bogdanovin ja G. Aleksinskin aloitteesta; sillä oli oma samanniminen painettu äänenkannattajansa. Vuonna 1912 „vperjodilaiset” yhdistyivät

likvidaattori-menshevikkien kanssa yhteiseksi puoluevastaiseksi Trotskin järjestämäksi blokiksi (Elokuun blokiksi) bolshevikkeja vastaan.

Saamatta työläisten keskuudessa kannatusta ryhmä tosiasiallisesti hajosi jo vuonna 1913. Sen lopullinen ja virallinen hajoaminen tapahtui vuonna 1917, helmikuun vallankumouksen jälkeen.— 136.

- ⁵³ VSDTP:n Keskuskomitean täysistunto, joka tunnetaan nimellä „Yhdistävä”, pidettiin tammikuun 2—23 (tammikuun 15—helmikuun 5) päivinä 1910 Pariisissa. Täysistunto kutsuttiin koolle vastoin Leninin tahtoa, Trotskin salaisten liittolaisten Zinovjevin, Kamenevin ja Rykovin myötävaikutuksella. Siinä olivat läsnä paitsi bolshevikkeja, kaikkien puolueyhömiön ja -ryhmittömiön edustajat sekä myös kansallisten sosialidemokraattisten järjestöjen edustajat. Vastakohtana Leninin suunnitelmalle, joka tavoitteli lähentömistä puoluemies-menshevikkeihin (plehanovilaisiin) taistelun käymiseksi likvidaattoruutta vastaan, sovittelijat, salaiset trotskilaiset, vaativat kaikkien puolueyhömiön hajottamista ja bolshevikkien yhdistömistä likvidaattoreihin ja trotskilaisiin. Täysistunnossa saivat ylivoiman sovittelija-ainekset. Lenin jäi vähemmistöön. Vasta Leninin tiukan vaatimuksen jälkeen täysistunto hyväksyi päätökset likvidaattoruuden ja otzovismin tuomitsemisesta. Vastoin Leninin mielipidettä täysistunto hyväksyi päätökseen bolshevistisen äänenkannattajan „Proletarin” lakkauttamisesta ja Bolshevikkikeskuksen hajallenaskeemisesta. Lenin sai aikaan sen, että täysistunnon päätökseen lisättiin ehto, että samanaikaisesti, kun likvidoidaan Bolshevikkikeskus, hävitetään myös „golosilaisten” ja „vperjodilaisten” ryhmäkeskukset. Täysistunto hyväksyi päätökseen raha-avustuksen antamisesta Trotskin wieniläiselle „Pravdalle”, josta Trotskin asiamiehet Zinovjev ja Kamenev yrittivät tehdä Keskuskomitean äänenkannattajan. Leninin vastalauseesta huolimatta keskusteluun valittiin myös likvidaattori-menshevikkejä.

Leninin taistelusta tässä täysistunnossa likvidaattoreita, trotskilaisia ja sovittelijoita vastaan ks. hänen artikkeliaan „Publisistin kirjoituksia” (tämä osa, ss. 189—254).— 139.

- ⁵⁴ Artikkelin „Likvidaattorien „Golos” vastustaa puoluetta” Lenin kirjoitti toimituskirjoitukseksi „Sotsial-Demokrat” lehden 12. numeroon. Maaliskuun jälkipuoliskolla artikkeli ilmestyi erillisenä vedoksena, ja vasta sen jälkeen se julkaistiin „Sotsial-Demokrat” lehdessä.— 148.

- ⁵⁵ „Diskussionnyi Listok” („Väittelylehtinen”) — VSDTP:n Pää-äänenkannattajan „Sotsial-Demokratin” liite; ilmestyi VSDTP:n Keskuskomitean Tammikuun (1910) täysistunnon päätökseen nojalla Pariisissa maaliskuun 6 (19) päivästä 1910 huhtikuun 29 (toukokuun 12) päivään 1911; ilmestyi 3 numeroa.— 148.

- ⁵⁶ Grigori — G. J. Zinovjev.— 150.

- ⁵⁷ Innokenti — J. F. Dubrovinski.— 150.

- ⁵⁸ *VSDTP:n Keskuskomitean Ulkomaisen byroon kirje „Kaikille ulkomaille oleville tovereille”* julkaistiin erillisenä lehtisenä maaliskuun 3 (16) pnä 1910.
Keskuskomitean Ulkomaisen byroon (KKUB) perusti VSDTP:n Keskuskomitean täysistunto elokuussa 1908 koko puoluetta ulkomaille edustavaksi elimeksi, joka oli Keskuskomitean Venäjän byroon alainen ja tiivielvollinen sille. Kohta Keskuskomitean Tammikuun täysistunnon jälkeen KKUB:ssa muodostui likvidaattorilaisemmistö ja KKUB:sta tuli puoluevastaisia voimia kokoava keskus. KKUB:n likvidaattoritaktiikka pakotti leniniläiset bolshevikit toukokuussa 1911 kutsumaan pois edustajansa KKUB:sta. Vähän myöhemmin kutsuttiin pois myöskin Puolan ja Latvian sosialidemokraattien edustajat. Tammikuussa 1912 KKUB laski itsensä hajalle.— 153.
- ⁵⁹ *„Herostraattisen kuuluisa asiakirja”* — „Avoin kirje”, jossa propagointiin likvidaattorien katsantokantoja; sen olivat allekirjoittaneet menshevikit: Avgustovski — S. O. Zederbaum-Jezhov; Anton — M. S. Makadzjub; Vadim — V. K. Ikov; V. Petrova — L. N. Radtshenko; Georgi — B. S. Zeitlin-Baturski; Georg — V. O. Zederbaum-Levitski; Jevg. Ga—az — V. A. Gutovski-Majevski; Kramolnikov — G. I. Prigoranyi; D. Koltsov — B. A. Ginsburg; Nat. Mihailova — R. S. Halberstadt; Roman — K. M. Jermolajev; Romul — M. L. Heisin; Solomonov — S. I. Portugeis; Tsherevanin — F. A. Lipkin; Juri — P. A. Bronstein; J. P—i — J. A. Piletski.— 154.
- ⁶⁰ *Mihail* — likvidaattori-menshevikki I. A. Isuv.— 154.
- ⁶¹ *„Eräs Venäjällä toimiva Keskuskomitean jäsen”* — V. P. Nogin.— 154.
- ⁶² Ks. F. Engelsin johdantoa hänen kirjasensa „Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi” englanninkieliseen painokseen (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, s. 95).— 159.
- ⁶³ N. G. Tshernyshevski. „Prologi”, I osa (ks. N. G. Tshernyshevski. Valitut teokset, V nide, 1932, s. 488).— 160.
- ⁶⁴ Ks. päätöslauselmaa „Nykyisestä ajankohdasta ja puolueen tehtävistä”, jonka VSDTP:n Viides (vuoden 1908 Yleisvenäläinen) konferenssi hyväksyi („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1953, ss. 195—197).— 167.
- ⁶⁵ *Nuorturkkilaiset* → Turkin porvariston poliittinen järjestö; perustettu vuonna 1894; pyrki rajoittamaan sulttaanin yksinvaltaa ja muuttamaan feodaalisen imperiumin porvarilliseksi perustuslaillis-monarkiseksi valtioksi; vuonna 1908 johti vallankumouksellista mullistusta, joka muutti Turkin perustuslailliseksi monarkiaksi, ja tuli hallituspuolueeksi; julisti itsensä hajotetuksi sen jälkeen, kun Turkki oli sotilaallisesti lyöty ensimmäisessä maailmansodassa (syksyllä 1918).— 172.
- ⁶⁶ *VSDTP:n toinen Pariisilainen avustusryhmä* perustettiin marraskuussa 1908. Se erosi bolshevikien ja menshevikien yhteisestä Pariisin ryhmästä; se yhdisti ainoastaan bolshevikkeja, muun muassa

- Bolshevikkikeskuksen jäsenet, Leninin johdolla. VSDTP:n toisen Pariisilaisen (bolshevistisen) avustusryhmän päätöslauselma hyväksyttiin kokouksessa maaliskuun 17 (30) pnä 1910 ja julkaistiin erillisenä lehtisenä.— 180.
- ⁶⁷ „*Nasha Zarja*” („Meidän Sarastuksemme”) — likvidaattori-menshevikkien julkinen kuukausilehti; sitä julkaistiin Pietarissa vuosina 1910—1914. „*Nasha Zarjan*” ympärille muodostui Venäjällä olleiden likvidaattorien keskus.— 186.
- ⁶⁸ „*Välttämätön lisäys G. V. Plehanovin „Dnevnikeihin*” — likvidaattori-menshevikkien lehtinen, jonka julkaisi „*Golos Sotsial-Demokratian*” toimitus huhtikuussa 1910; se oli tähdätty G. V. Plehanovia vastaan.— 186.
- ⁶⁹ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, ss. 292—300.— 202.
- ⁷⁰ „*Vozrozhdenije*” („Jälleensyntyminen”) — likvidaattori-menshevikkien aikakauslehti; ilmestyi Moskovassa vuoden 1908 joulukuusta vuoden 1910 heinäkuuhun saakka; sen asemesta julkaistiin aikakauslehtiä „*Zhizn*” („Elämä”) (1910) ja „*Delo Zhizni*” („Elämän Asia”) (1911).— 211.
- ⁷¹ *Toinen vperjodilainen* — V. L. Schanzer (Marat).— 220.
- ⁷² T.— L. Tyshko.— 222.
- ⁷³ I.— J. F. Dubrovinski.— 223.
- ⁷⁴ „*Sozialistische Monatshefte*” („Sosialistinen Kuukausijulkaisu”) — aikakauslehti, Saksan sosialidemokratian opportunistien pää-äänenkannattaja ja eräs kansainvälisen opportunismin äänenkannattaja; sitä julkaistiin Berliinissä vuodesta 1897 vuoteen 1933. Aikakauslehdessä arvosteltiin revisionismia vastaan suunnattua päätöslauselmaa „Puolueen taktiikasta”, joka hyväksyttiin Saksan sosialidemokraattisen puolueen edustajakokouksessa Dresdenissä (syyskuussa 1903). Sittenkin tämä päätöslauselma toistettiin miltei täydellisesti Amsterdamin Kansainvälisessä sosialistikongressissa (elokuussa 1904) päätöslauselmassa „Sosialistisen taktiikan kansainvälisistä säännöistä”.— 224.
- ⁷⁵ Kirjoituksen „*Kirje Kaukasiasta*” kirjoittaja, K. St.— J. V. Stalin. Tuo tiflisiläisiä likvidaattoreita vastaan tarkoitettu „*Kirje Kaukasiasta*” oli kirjoitettu jo vuoden 1909 joulukuussa „*Sotsial-Demokratia*” varten. Toimituksen menshevistinen osa kieltäytyi julkaisemasta kirjettä puolueen Pää-äänenkannattajassa; se julkaistiin vasta toukokuun 25 (kesäkuun 7) pnä 1910 „*Diskussionnyi Listokin*” 2. numerossa yhdessä kaukasialaisten menshevikkien johtajan — Anin (N. Jordanian) siihen kirjoittaman vastauksen kanssa (ks. J. V. Stalin. Teokset, 2. osa, ss. 193—216).— 225.

- ⁷⁶ Tarkoitetaan VSDTP:n Viidennen (Lontoon) edustajakokouksen päätöslauselmaa „Epäproletaarisiin puolueisiin suhtautumisesta” (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1953, ss. 164—165).— 228.
- ⁷⁷ „Päättömiksi” („bezgolovtseiksi”) Lenin nimittää ivallisesti „bezzaglavijalaisia”.
„Bezzaglavijalaiset” — puolittain kadettilainen ryhmä (S. Prokopovitsh, J. Kuskova, V. Bogutsharski y.m.), joka julkaisi Pietarissa viikkolehteä „Bez Zaglavija” („Ilman Otsikkoa”) (v. 1906). Julistaen kuuluvansa „kriittillisen sosialismin” tunnustajiin — Länsi-Euroopan sosialidemokratian revisionistisen siiven (Bernsteinin y.m.) kannattajiin — „bezzaglavijalaiset” esiintyivät proletariaatin itsenäistä luokkapoliittikkaa vastaan. V. I. Lenin nimitti „bezzaglavijalaisia” „menshevikkimielisiksi kadeteiksi” eli „kadettimielisiksi menshevikeiksi”.— 229.
- ⁷⁸ *Enessät* („kansansosialistit”) — pikkuporvarillinen puolue; muodostui vuonna 1906 erottautumalla eserrien oikeistosiivestä; asetti maltillis-demokraattisia vaatimuksia, jotka rajoittuivat perustuslaillisen monarkian puitteisiin. Enessät kieltäytyivät eserräläisestä maan sosialisoinnin ohjelma-ajatuksista ja kehittivät tilanherrain maiden luovutukseen lunastusperustalla. V. I. Lenin nimitti enessejä „pikkuporvarillisiksi opportunisteiksi”, „sosialikadeteiksi” ja „eserräläisiksi menshevikeiksi”. Enessien johtajia olivat: A. V. Peshehonov, V. A. Mjakotin, N. F. Annenski ynnä muut.— 229.
- ⁷⁹ „*Likavesiksemme*” („Nashi Pomoi”) Lenin nimittää ironisesti likvidaattorien aikakauslehteä „Nasha Zarja”.
Kirjallisuuden kuokkavieraiden edustajakokous — II Yleisvenäläinen kirjaillijain edustajakokous, joka pidettiin Pietarissa huhtikuun 21—28 (toukokuun 4—11) p:nä 1910 „Nasha Zarjan” ja menshevistisen „Sovremennyi Mirin” edustajain osanotolla. Poliisin ensimmäisestä vaatimuksesta edustajakokous ilman pienintäkään vastustusta poisti käsiteltävänä olevan päätöslauselman, joka koski taistelua painovapauden puolesta.
Puhuessaan posselaisista Lenin tarkoittaa likvidaattorien toimintaa liberaalis-porvarillisessa aikakauslehdessä „Sojuz Potrebiteli” („Kuluttajain Liitto”), jota johti osuustoimintamies V. A. Posse.— 231.
- ⁸⁰ *I.* — likvidaattori-menshevikki B. I. Gorev-Goldman.— 234.
- ⁸¹ *Azefilaisuus* — poliittinen petturuus, erään eserräin puolueen johtajan, provokaattori Azefin nimen mukaan.— 241.
- ⁸² Kysymys on F. Engelsin artikkelista „Toukokuun 4. päivä Lontoossa” (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI nide, II osa, 1936, ss. 54—60); ks. myös Engelsin kirjoitusta Sorgelle marraskuun 29 p:ltä 1886 ja toukokuun 11 p:ltä 1889 (K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjoituksia, 1953, ss. 396—399; Teokset, XXVIII osa, 1940, s. 110).— 251.

- ⁸³ „*Zihna*” („Taistelu”) — sanomalehti, Latvian sosialidemokraattien pää-äänenkannattaja; perustettiin maaliskuussa v. 1904; ilmestyi pitkin väliajoin Riassa, Brysselissä ja Pietarissa; vuodesta 1919 alkaen Latvian kommunistisen puolueen äänenkannattaja.— 255.
- ⁸⁴ Tarkoitetaan V. J. Varzarin teoksia „Tehdastyöläisten lakkojen tilastot vuodelta 1905” ja „Tilastoa tehdastyöläisten lakoista kolmi-vuotiskauden, 1906—1908 ajalta”, Pietari, Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja, 1908 ja 1910.— 255.
- ⁸⁵ *Kööpenhaminan Kansainvälinen sosialistikongressi* oli koolla elokuun 28 päivästä syyskuun 3 päivään (uutta lukua) vuonna 1910. VSDTP:n edustajina kongressissa olivat Lenin, Plehanov, Lunatsharski ynnä muut. Eri kysymyksiä koskevien päätöslauselmien ennakkopohdintaa ja laadintaa varten kongressi valitsi useita valiokuntia. Lenin työskenteli osuustoimintavaliokunnassa. Hänen päätöslauselmaehdotuksensa osuuskunnista otettiin VSDTP:n edustajiston laatiman ja kongressin osuustoimintavaliokunnalle esittämän päätöslauselmaehdotuksen pohjaksi. Osuustoimintavaliokunnan työtä kongressissa sekä VSDTP:n edustajiston päätöslauselmaehdotuksen tekstiä osuuskunnista ks. Leninin artikkelista „Osuustoimintakysymys Kööpenhaminan Kansainvälisessä sosialistikongressissa” (tämä osa, ss. 271—279).— 260.
- ⁸⁶ *Sazhin* — vperjodilainen I. A. Sanzhur.— 263.
- ⁸⁷ „*Kankuri I—n*” — I. V. Sysojev, sosialidemokraatti; otzovisti-ultimatisti.— 264.
- ⁸⁸ „*Työmies Ar*” — vperjodilainen F. I. Kalinin.— 266.
- ⁸⁹ *Voinov* — A. V. Lunatsharskin salanimi.— 267.
- ⁹⁰ *Domov* — M. N. Pokrovski.— 268.
- ⁹¹ Lenin lainaa A. Bebelin sanat selostuksesta „Hyökkäyksiä puolueen peruskatsomuksia ja taktiikkaa vastaan”, jonka tämä piti Saksan sosialidemokratian edustajakouksessa Hannoverissa (lokakuun 9—14 pnä (uutta lukua) vuonna 1899.— 276.
- ⁹² *Stuttartin kansainvälinen edustajakokous* — VII Kansainvälinen sosialistikongressi; oli koolla elokuun 18—24 pnä (uutta lukua) vuonna 1907. Lenin osallistui kongressiin VSDTP:n edustajana (ks. V. I. Lenin, Teokset, 13. osa, ss. 68—79).— 277.
- ⁹³ Vastalause sen johdosta, että „Vorwärts” lehti oli julkaissut Trotskin kirjoittaman ja VSDTP:ta parhaavan artikkelin, laadittiin Kööpenhaminan Kansainvälisen sosialistikongressin istunto-päivinä.— 281.
- ⁹⁴ „*Tovarishtsh*” („Toveri”) — porvarillinen päivälehti; ilmestyi Pietarissa vuosina 1906—1908 mitä läheisimmällä S. N. Prokopovitshin ja J. D. Kuskovan osanotolla. Muodollisesti lehti ei ollut minkään

puolueen äänenkannattaja, mutta tosiasiallisesti se oli vasemmistokadettien äänenkannattaja. Lehden avustajina oli menshevikkejäkin.— 281.

- ⁹⁵ „*Le Peuple*” („Kansa”) — päivälehti, Belgian työväenpuolueen (reformistisen) pää-äänenkannattaja; ilmestyy vuodesta 1884 Brysselissä.— 281.
- ⁹⁶ „*Rabotshaja Gazeta*” („Työväen Lehti”) — bolshevikkien populäärinen lehti; julkaistiin Pariisissa lokakuun 30 (marraskuun 12) päivästä 1910 heinäkuun 30 (elokuun 12) päivään 1912; ilmestyi 9 numeroa. Lehteä avustivat myös puolue mies-menshevikit. „*Rabotshaja Gazeta*” perustajana ja johtajana oli Lenin. Lenin julkaisi lehdessä toistakymmentä kirjoitustaan. VSDTP:n Prahan konferenssi (tammikuu 1912) totesi, että „*Rabotshaja Gazeta*” puolusti päättäväisesti ja johdonmukaisesti puoluetta ja puoluekantaisuutta, ja julisti sen VSDTP:n (bolshevikkien) Keskuskomitean viralliseksi äänenkannattajaksi.— 285.
- ⁹⁷ Kysymys on Leninin kirjoittamasta ja „*Proletarin*” laajennetun toimituskunnan neuvottelukokouksen (kesäkuu 1909) hyväksymästä päätöslauselmasta „Otzovismista ja ultimatismista” (ks. Teokset, 15. osa, ss. 439—443).— 290.
- ⁹⁸ Lenin siteeraa F. Engelsin kirjoitusta „*Sosialismi Saksassa*” (K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, II nide, 1936, ss. 244—245).— 308.
- ⁹⁹ „*Puolalainen koolo*” — ryhmä Valtakunnanduumien puolalaisia edustajia, jotka olivat yhtyneet Puolan autonomiavaatimuksen pohjalla. I ja II Duumassa tämän yhtymän johtavana runkona olivat narodovetsit — puolalaiset mustasotniaiset. Kaikissa duumataktiikan peruskysymyksissä puolalainen koolo kannatti lokakuulaisia ja oikeistoa.— 311.
- ¹⁰⁰ „*Russkije Vedomosti*” („Venäläiset Sanomat”) — päivälehti; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1863 alkaen Moskovan yliopiston liberaalisten professorien ja zemstvotoimihenkilöiden julkaisemana; se edusti liberaalisten tilanherrojen ja porvariston etuja; vuodesta 1905 lähtien se oli oikeistokadettien äänenkannattaja; lakkautettiin Lokakuun vallankumouksen jälkeen vuonna 1917.— 317.
- ¹⁰¹ „*Golos Moskovy*” („Moskovan Ääni”) — päivälehti, lokakuulaisten, suuren teollisuusporvariston ja suurtilanherrojen vastavallankumouksellisen puolueen äänenkannattaja; ilmestyi Moskovassa joulukuusta 1906 kesäkuuhun 1915.— 318.
- ¹⁰² „*Herra Kuponki*” — kuvaannollinen nimitys pääomasta ja kapitalisteista 1880- ja 90-luvun kirjallisuudessa. Ensimmäisenä sitä käytti Gleb Uspenski kuvauksissaan „*Raskaat synnit*” („*Russkaja Mysl*”, 1888, XII nide).— 322.

- ¹⁰³ *Bolognan koulu* (Italia) — „Vperjod” ryhmän toinen puoluevastainen koulu (vuoden 1910 loppu — vuoden 1911 alku); oli jatkona Caprin koululle, otzovistien ja ultimatistien ryhmäkeskukselle. — 326.
- ¹⁰⁴ Kirjoitus „L. N. Tolstoi ja nykyajan työväenliike” julkaistiin „Nash Putj” lehdessä.
 „Nash Putj” („Tiemme”) — bolshevikkien puolittain julkinen sanomalehti; perustettiin ammattiliittojen Keskustoimiston osanotolla „Vestnik Truda” lehden (1909) jatkoksi; ilmestyi Moskovassa toukokuun 30 (kesäkuun 12) päivästä 1910 tammikuun 9 (22) päivään 1911; toimittajana oli I. I. Skvortsov-Stepanov; ilmestyi 8 numeroa. Lehden julkaiseminen lopetettiin sen jälkeen, kun perusosa avustajista oli provokaattorien Malinovskin ja Taninin ilmoittamana palanut. — 328.
- ¹⁰⁵ Kysymys on sähkösanomasta, jonka III Duuman sosialidemokraattiset edustajat lähettivät L. N. Tolstoin läheiselle ystävälle ja seuraajalle V. G. Tshertkoville Astapovoon: „Ilmaisten Venäjän ja koko kansainvälisen proletariaatin tunteet Valtakunnanduuman sosialidemokraattinen ryhmä suree syvästi edesmennyttä nerokasta taiteilijaa, järkkymätöntä ja voittamatonta taistelijaa virallista kirkkoa vastaan, mielivallan ja orjuutuksen vihollista, joka kohotti korkealle äänensä kuolemanrangaistusta vastaan, vainottujen ystävää”. — 328.
- ¹⁰⁶ Kirjoitus „*Erimielisyydet Euroopan työväenliikkeessä*” julkaistiin „Zvezda” lehden 1. numerossa, osastossa „Kirjeitä ulkomailta”.
 „Zvezda” („Tähti”) — bolshevikkien legaalinen sanomalehti, „Pravdan” edeltäjä; ilmestyi Pietarissa joulukuun 16 (29) päivästä 1910 huhtikuun 22 (toukokuun 5) päivään 1912 (alussa kerran viikossa, tammikuusta 1912 kaksi kertaa ja maaliskuusta kolme kertaa viikossa). Helmikuun 26 (maaliskuun 10) pnä 1912, samanaikaisesti „Zvezda” lehden kanssa, ilmestyi „Nevskaja Zvezda” lehden 1. numero; viimeksi mainittu oli „Zvezda” lehden jatkona tämän lakkauttamisen jälkeen. „Nevskaja Zvezda” lehden viimeinen, 27. numero ilmestyi lokakuun 5 (18) pnä 1912. „Zvezda” lehden avustajina olivat: N. N. Baturin, K. S. Jeremejev, V. M. Molotov (Skrjabin), M. S. Olminski, N. G. Poletajev, J. V. Stalin ja myöskin A. M. Gorki. Alussa, vuoden 1911 syksyyn saakka, „Zvezda” lehteä avustivat myös puoluemies-menshevikit (plehanovilaiset). Lehden aatteellisena johtajana oli (ulkomailta käsin) V. I. Lenin. Lenin julkaisi „Zvezdassa” ja „Nevskaja Zvezdassa” viitisenkymmentä kirjoitustaan.
 Leninin johtama julkinen „Zvezda” oli taisteluhenkinen bolshevistinen lehti, joka puolsi illegaalisen puolueen ohjelmaa. „Zvezda” järjesti laajan työläiskirjeenvaihtajien osaston ja sai aikaan vakituisen, lujan yhteyden työläisiin. Joidenkin sen numeroiden painosmäärä nousi 50—60 tuhanteen. Hallitusviranomaiset vainosivat lehteä alituisesti: „Zvezdan” ja „Nevskaja Zvezdan” 96 numerosta 39 numeroa takavarikoitiin ja 10 numeroa sakotettiin.
 „Zvezda” suoritti valmistelutyön bolshevistisen päivälehdessä, „Pravdan” julkaisemista varten ja lakkautettiin „Pravdan” ilmestymispäivänä. — 347.

- ¹⁰⁷ „Nuoret” Saksan sosialidemokratiassa — pikkuporvarillinen puoli-anarkistinen ryhmä; syntyi vuonna 1890. Ryhmän perusosan muodostivat opintonsa kesken jättäneet ylioppilaat, nuoret kirjailijat (siitä ryhmän nimikin). Ryhmä esitti toimintaohjelman, jossa kiellettiin sosialidemokraattien kaikkinaisen osallistuminen parlamenttiin. F. Engels nimitti „nuoria” „vallankumouksellisen fraasin” sankareiksi, jotka pyrkivät „rettelöillä ja juonittelulla aiheuttamaan puolueessa hajaannusta”. Saksan sosialidemokratian Erfurtin edustajakokouksessa, lokakuussa 1891, „nuoret” erotettiin puolueesta.— 351.
- ¹⁰⁸ *Most, Johann* — saksalainen sosialidemokraatti; erotettiin hajottavan menettelynsä vuoksi puolueesta Badenin kongressissa 1880; 1880-luvulla liittyi anarkisteihin (ks. K. Marx ja F. Engels, Valittuja kirjeitä, 1953, ss. 312—313; Teokset, XXVII osa, 1953, ss. 62—66).— 351.
- ¹⁰⁹ Kysymys on Keskuskomitean Ulkomaiselle byroolle osoitetusta bolshevikkien kirjelmästä, joka on päivätty vuoden 1910 marraskuun 22 (joulukuun 5) päivälle ja jossa vaadittiin kutsumaan viipymättä koolle KK:n täysistunto ratkaisemaan kysymys rahavarojen palauttamisesta bolshevikkien puolueryhmälle. Kirjelmän olivat allekirjoittaneet Lenin sekä eräät toiset KK:n vuoden 1910 Tammikuun täysistunnon osanottajat.— 366.
- ¹¹⁰ Kirjoitus „*Varauksen*” *sankarit*” julkaistiin aikakauslehdessä „Mysl”.
- „Mysl” („Ajatus”) — bolshevikkien legaalinen filosofinen ja yhteiskunnallis-taloustieteellinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Moskovassa vuoden 1910 joulukuusta. Aikakauslehti perustettiin Leninin toimesta vastapainoksi likvidaattorien aikakauslehdille ja taistelun käymiseksi niitä vastaan. V. I. Lenin johti aikakauslehden toimittamista ulkomailta käsin. „Myslin” neljässä ensiksi ilmestyneessä vihkossa V. I. Lenin julkaisi 6 kirjoitusta, muun muassa laajan artikkelin „Venäjän lakkotilastosta”. Aikakauslehteä avustivat lähinnä V. V. Vorovski, M. S. Olminski, I. I. Skvortsov-Stepanov. Sitä avustivat myös puoluekantaiset menshevikit (G. V. Plehanov ja muut). Aikakauslehteä julkaistiin vuoden 1911 huhtikuuhun saakka; ilmestyi 5 numeroa. Viimeinen, viides numero takavariikoitiin.— 369.
- ¹¹¹ Kirjoitus „*Venäjällä käydyin puolueensisäisen taistelun historiallinen sisältö*” on tähdätty Trotskin ja Martovin kirjoittamia parjauskirjoituksia vastaan, jotka julkaistiin „Die Neue Zeit” nimisessä aikakauslehdessä — Saksan sosialidemokratian äänenkannattajassa. Lenin aikoi vastata Trotskille ja Martoville samassa aikakauslehdessä, mutta „Die Neue Zeitin” johtomiehet Kautsky ja Wurm eivät julkaisseet Leninin kirjoitusta. Se ilmestyi vasta huhtikuun 29 (toukokuun 12) pnä 1911 „Diskussionnyi Listokin” 3. numerossa.— 375.
- ¹¹² Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, s. 340.— 377.

- ¹¹³ Lenin tarkoittaa VSDTP:n IV (Yhdistävän) edustajakokouksen hyväksymää „Taktillista päätöslauselmaa agraarikysymyksestä” (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1953, ss. 124—125).— 378.
- ¹¹⁴ Kysymys on K. Marxin kirjoituksesta „Berliinin vastavallankumous”, joka julkaistiin syyskuun 13 p:nä 1848 „Uudessa Reinin Lehdessä” (ks. K. Marx ja F. Engels, Teokset, VI osa, 1930, ss. 443—446). Tämä kirjoitus oli F. Mehringin julkaiseman teoksen „Aus dem literarischen Nachlass von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle”, Stuttgart („Karl Marxin, Friedrich Engelsin ja Ferdinand Lassallen kirjallisesta jäämistöstä”, Stuttgart) III osassa, 1902, ss. 192—196. Viitattaessaan „Mehringin pilaan” Lenin tarkoittaa johdantoa, jonka F. Mehring kirjoitti tähän (III) osaan, ss. 53—54.— 379.
- ¹¹⁵ Tarkoitetaan V. J. Varzarin kirjaa „Tilastoa tehdastyöläisten lakoista kolmivuotiskauden 1906—1908 ajalta”, Pietari, 1910.— 382.
- ¹¹⁶ K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, s. 82; ks. myös Ludvig Kugelmannille osoitettua K. Marxin kirjettä huhtikuun 17 päivältä 1871 (K. Marx ja F. Engels, Valittuja kirjeitä, 1953, s. 264).— 385.
- ¹¹⁷ Kirjoituksessaan „Venäjän lakkotilastosta” Lenin käytti V. J. Varzarin kokoamia virallisia tilastotietoja. Tilastoaineiston käsittelyyn Lenin ryhtyi välittömästi syyskuun lopulla 1910 (ks. hänen muistiinpanovihkooaan „Venäjän lakkotilasto”, XXV Lenin-kokoelma, ss. 129—155). Lenin alkoi kootun aineiston pohjalla kirjoittaa katsauksen Venäjän vallankumouksen historiaan. Hänen aikomuksensa mukaan katsauksesta piti tulla noin 300 sivua käsittävä kirja tai kirjanen, jonka hän sitten olisi kääntänyt saksan kielelle. Kirjoitus „Venäjän lakkotilastosta” oli Leninin sanojen mukaan „työn alkua”, „yksityiskohtaisempaa käsittelevä tavoitaneen kokeilun alustavia yhteenvetoja”. Täydellisten yhteenvetojen kirjoittamisen Lenin lykkäsi „toiseen kertaan”. Lenin ei saanut tilaisuutta kirjoittaa aikomansa suuruista teosta.— 395.
- ¹¹⁸ A. V. Pogožhev. „Venäjän työväen lukumäärän ja kokoonpanon luettelointia. Työtilastoaineistoa”, Pietari, Keisarillisen Tiedeakatemian julkaisu, 1906.— 403.
- ¹¹⁹ Tämän saman taulukon Lenin esittää myös kirjoituksessa „Venäjällä käydyin puolueensisäisen taistelun historiallinen sisältö” (tämä osa, s. 382), mutta siellä hän on merkinnyt sekalakot poliittisten lakkojen joukkoon, kuten on tehty hallituksen tilastoissa v. 1905. Mutta kirjoituksessa „Venäjän lakkotilastosta” Lenin oikaisee tämän virallisessa tilastossa olevan epätarkkuuden merkitsemällä sekalakot taloudellisten lakkojen joukkoon. Siitä johtuu ero taloudellisiin ja poliittisiin lakkoihin osallistuneita koskeissa numerotiedoissa vuoden 1905 eri vuosineljänneksinä näissä kahdessa taulukossa, vaikka tulos onkin yhtäläinen.— 411.

¹²⁰ Kirjoitus „*Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä*” on ensimmäinen osa Saksan kapitalistista maanviljelystä koskevasta suuresta teoksesta, jonka Lenin aikoi kirjoittaa toiseksi vihkoksi tunnettuun teokseensa „Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä. I vihko. Kapitalismi ja maanviljelys Amerikan Yhdysvalloissa”.

V. I. Leninin Teoksissa julkaistaan kirjoitus „*Nykyaikaisen maanviljelyksen kapitalistinen järjestelmä*” ensimmäistä kertaa. Käsikirjoituksen löytynyt osa julkaistiin vuonna 1932 aikakauslehdessä „*Bolshevik*” № 9 ja XIX Lenin-kokoelmassa. Tähän mennessä ei ole löytynyt käsikirjoituksen seuraavia osia: loppuosaa III luvusta — „*Talonpoikaistaloudet kapitalismin aikana*”, alkua ja loppua IV luvusta — „*Naisten ja lasten työ maanviljelyksessä*”, V ja VI lukua — „*Työn tuhlaus pientuotannossa*” ja „*Nykyaikaisessa maanviljelyksessä esiintyvän koneiden käytön kapitalistinen luonne*”.

Kirjoituksen loppuosa allekirjoituksineen „*V. Iljin*” sekä I luvun („*Nykyaikaisen maanviljelyksen taloudellisen järjestelmän yleiskuva*”) loppuosa ja II luvun („*Mitä nykyaikaiset maanviljelys- „taloudet” enimmältään ovat (Proletaariset „taloudet”)*”) alkuosa, jotka puuttuivat kirjoitusta vuonna 1932 julkaistaessa, on nyt löydetty, joten I, II ja VII luku julkaistaan tässä osassa ensi kertaa täydellisesti.— 425.

¹²¹ „*Kijevskaja Mysl*” („*Kievin Ajatus*”)—suuntaukseltaan porvarillis-demokraattinen jokapäiväinen sanomalehti; ilmestyi Kievin vuo-desta 1906 vuoteen 1918. Lehteä avustivat lähinnä menshevikit.

Lenin tarkoittaa likvidaattori N. Valentinovin kirjoitusta „*Saksan viime väenlaskun johdosta*”, joka julkaistiin „*Kijevskaja Myslin*” 308. numerossa.— 429.

¹²² „*Ekonomist Rossii*” („*Venäjän Taloustieteilijä*”)—porvarillinen viikkolehti, joka käsitteli Venäjän ja ulkomaiden taloudellisia ja finanssikysymyksiä; ilmestyi Pietarissa vuosina 1909—1912.— 430.

¹²³ Ks. K. Marx. „*Pääoma*”, III osa, 1953, ss. 627—900.— 430.

¹²⁴ Ks. K. Marx. „*Pääoma*”, I osa, 1953, ss. 646—653.— 437.

¹²⁵ Franz Bensing. „*Der Einfluss der landwirtschaftlichen Maschinen auf Volks- und Privatwirtschaft*” („*Maatalouskoneiden vaikutus kansantalouteen ja yksityistalouteen*”), Breslau, 1897.— 444.

